

Belinszkij: PUSKIN

Közoktatásügyi Könyvkiadó

„A marxizmust, mint egyedül helyes forradalmi elméletet, Oroszország valóban kiszenvédte magának félszázados hallatlan kínok és áldozatok, példátlan forradalmi hősiesség, hihetetlen energia és korlátot nem ismerő kutatás, tanulás, gyakorlati kipróbálás, csalódások, Európa tapasztalatainak megvizsgálása és a miennkel való összehasonlítása árán”. Lenin e szavai a XIX. század nagy orosz haladó kritikusa, esztétái is illeti, közöttük Visszarion Grigorjevics Belinszkijt, a raznocsinyecek, vagyis a nem nemesi származású, de adót nem fizető értelmiségiek egyik első, a cári rendszer és a cári rendszer alapját jelentő nemesi osztály ellen küzdő képviselőjét. Belinszkij — vagy ahogy elvi szilárdságáért kortársai nevezték: „a kérlelhetetlen Visszarion” — olyan életművet teremtett, amelyben a forradalmi gondolatok, a filozófiai elvek és az esztétikai látásmód egységes egésze olvadnak; irodalomtörténeti és kritikai működése szerves összefüggésben állott korának forradalmi küzdelmeivel. A Lenin által említett „csalódások” és „kipróbálás” is jellemzik azonban Belinszkij tevékenységét, hiszen ez a XIX. század első felében élt gondolkodó az idealista világnézet keretei közül indult el, hogy tévedések és csalódások árán elérkezzék a dialektikus materializmus küszöbéig. Történelmi materialista az 1848-ban elhunyt Belinszkij nem tudott lenni, de eljutott a forradalmi elmélethez, eljutott a dialektikához és dialektikai művészetet leplezte le az úgynevezett „szlavofilek” reakciós, tudományellenes nézeteit.

Természetes, hogy a szívvel-lélekkel korában, népének problémáiban élő, résztvevő Belinszkij rövid idő alatt is hatalmassá formált életművében döntő szerep jutott a kor és az orosz nép legjelentősebb költője, Puskin méltóságának. A Közoktatásügyi Kiadóvállalat kiadásában most magyarul is megjelent könyv Belinszkij Puskinról és Puskin műveiről írt tanulmány-sorozatát tartalmazza. „Puskin a korabeli világ kifejezője, a korabeli emberiség képviselője — állapította meg Belinszkij már első Puskinról szóló tanulmányában, 1834-ben, — de ugyanakkor az orosz világ kifejezője és az orosz emberiség képviselője is”. Hogyan, milyen társadalmi és kulturális körülmények között fejlődött az orosz irodalom Gyerzsavintól Puskinig, mi Puskin romantikájának és népszerűségé-

nek lényege, mit jelent a tiz esztendeig tartó „puskini korszak” az orosz irodalom jövőjének, látványának szempontjából és végül milyen tartalmi, nyelvi, s műfaji elemekből szövődött össze Puskin klasszikus műve? Ezekre a kérdésekre adnak ma is érdekes és érvényes választ Belinszkij tanulmányai, amelyeknek fontos tanulságai közül ezúttal a tanulmányok formáját szeretnénk kiemelni. Mi jellemzi Belinszkij tanulmányainak formáját? A tárgyhoz, Puskin költészetéhez méltó emelkedettség, a stílus gondossága, s ugyanakkor megragadó közvetlensége. Belinszkij stílusa tökéletesen távol áll attól, hogy a kozmopolita, üres „szubjektív kritika”-műfaj elődjének merje valaki tekinteni, de a zörgő szárazságú bírálók sem tekinthetik őt mintaképűnek. Költészet és tudomány, szív és elme közös alkotó munkája jellemzi Belinszkij stílusát, vagyis a vaskos könyv minden oldalán szebbnél-szebb, jellemzőbbnél jellemzőbb példákat találhatunk. Csak egy példát idézünk itt, a negyedik tanulmány első sorait: „A nagy folyam bő vízell számtalan patak és folyó táplálja, mintegy leróva kötelees adójukat a hatalmas folyamnak. Ki tudná úgy vegyelemezni a Volga vizét, hogy felismerhessük benne az Oka vagy a Kama vízceppjeit? A Volga büszkén hömpölyögteti hullámain, s bár mindenki tudja, hogy más folyók és patakok sokaságát sarcolta meg, amíg ilyen gazdag lett, senki sem bizonyíthat rá semmit. Puskin költészetét költő elődeinek művei táplálták és növelték...” Ugy véljük, nem kell sok kommentár ehhez a mesteri képhez, amelynek alkalmazása feleslegessé tesz Belinszkij számára hosszadalmas felsorolásokat és értékeléseket Puskin és a Puskin megelőző orosz költők kapcsolatainak kifejezésére. Lukács Györgyné jó fordítása megőrizte ezeknek a képeknek, Belinszkij egész stílusának eredeti fényét és ezzel elérte, hogy Belinszkij Puskin-tanulmányai — sok egyéb mozzanat és érték mellett — formájukkal is tanítsák, neveljék a magyar kritikusokat, irodalomtörténészeket, írókat. Meg kell még említenünk Sz. Murasov hasznos és érdekes Belinszkij tanulmányát, amely a könyvet bevezeti. Hiányoljuk azonban, hogy a rövid tartalomjegyzék mellett egy alapos tárgymutató nem segíti a puskini életmű, s a „puskini korszak” egyes részleteire kíváncsi olvasót. (antaly)